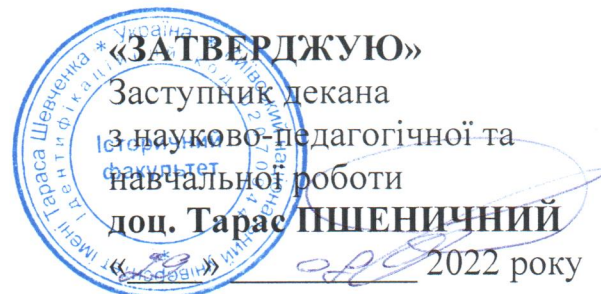

КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ
ТАРАСА ШЕВЧЕНКА
ІСТОРИЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
Кафедра етнології та краєзнавства

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

«Історико-культурний туристичний потенціал Слобожанщини та Причорномор'я»

галузь знань	03 Гуманітарні науки
спеціальність	032 Історія та археологія
освітній ступінь	перший (бакалаврський)
освітня програма	Краєзнавство, екскурсознавство та історико-культурний туризм
вид дисципліни	вибіркова

Форма навчання	денна
Навчальний рік	2022 /2023
Семестр	5
Кількість кредитів ECTS	3
Мова викладання, навчання та оцінювання	українська
Форма заключного контролю	залік

Викладач: Наталія КУЗІНА, к.і.н., доцент, доцент кафедри етнології та краєзнавства історичного факультету

Пролонговано: на 2023/2024 н.р. «28» 08 2023 р.
на 20__/20__ н.р. _____ («_____») «__» __ 20__ р.

КИЇВ – 2022

Розробник: Наталія КУЗІНА, к.і.н., доцент, доцент кафедри етнології та краєзнавства історичного факультету

ЗАТВЕРДЖЕНО

Зав. кафедри етнології та краєзнавства
історичного факультету

 проф. Валерій КАПЕЛЮШНИЙ

Протокол № 9 від « 01 » 02 2022 р.

Схвалено науково-методичною комісією історичного факультету

Протокол № 18 від « 23 » 02 2022 року.

Голова науково-методичної комісії доцент (Наталія ТЕРЕС)

ВСТУП

1. Мета дисципліни – формування у студентів системного уявлення про історико-географічні та історико-етнографічні особливості Слобідської України та Причорномор'я, їх межі й таксономічні рівні, основні віхи історичного розвитку та особливості традиційної культури, які мали вплив на можливість їх використання у туристичній діяльності. На основі аналізу музеїв, пам'ятників, архітектурних пам'яток вміти розробляти краєзнавчі та інші види екскурсів і турів на основі історико-культурної спадщини Слобожанщини та Причорномор'я.

2. Попередні вимоги до опанування або вибору навчальної дисципліни:

Для успішного опанування курсу студент повинен **знати** періодизацію та головні події з історії України, володіти фактологічним матеріалом з давньої історії та нової історії України. Студент повинен мати базові знання про матеріальну та духовну культуру українського народу та володіти елементарними навичками реферування наукового тексту, аналізу історичних джерел.

3. Завдання (навчальні цілі): ознайомлення студентів з предметом, особливостями джерельної бази, основними поняттями й науковими категоріями, які використовуються у процесі викладання дисципліни; формування вмінь аналізувати вплив природного середовища та історичного процесу на формування туристичної специфіки конкретних регіонів України; вироблення навичок роботи з науковою літературою і комплексом джерел.

4. Анотація навчальної дисципліни:

Курс складається з **двох змістових модулів**.

Перший ознайомлює з історією заселення Слобідської України, еволюцією її адміністративно-територіальної системи, історико-географічними та історико-етнографічними особливостями, які необхідно враховувати в туристичній діяльності. Розглянуто особливості історико-культурної спадщини даного регіону та її використання в краєзнавчих екскурсіях та турах пізнавального характеру.

Другий модуль присвячено вивченню основних віх історичного розвитку, специфічних рис традиційної матеріальної та духовної культури Причорномор'я. Досліджується різноманіття культур національних спільнот, що впливає на особливість розвитку туристичного потенціалу регіону.

5. Результати навчання за дисципліною:

Результат навчання (1. знати; 2. вміти; 3. комунікація)		Форми (та/або методи і технології) викладання і навчання	Методи оцінювання та пороговий критерій оцінювання (за необхідності)	Відсоток у підсумковій оцінці з дисципліни
Код	Результат навчання			
1.1.	Знати ключові поняття та категорії із проблематики історико-культурного туризму.	лекція, семінар, самостійна робота	індивідуальне завдання (реферат)	10
1.2.	Знати чинники та етапи історичного розвитку Слобожанщини та	лекція, семінар, самостійна робота	усне опитування	10

	Причорномор'я.			
1.3.	Знати періодизацію, еволюцію та основні одиниці адміністративно-територіальної системи на землях Слобідської України та Причорномор'я у різні часи.	лекція, семінар, самостійна робота	Контрольна робота з тем ЗМ 1 (тест)	10
1.4.	Знати основні джерела та історіографію дослідження історії розвитку Слобожанщини та Причорномор'я.	лекція, семінар, самостійна робота	усне опитування	15
1.5.	Знати історико-культурну спадщину Слобідської України та Причорномор'я.	лекція, семінар, самостійна робота	контрольна робота з тем ЗМ 2 (тест)	10
1.6.	Знати особливості традиційної матеріальної та духовної культури Слобідської України та Причорномор'я.	лекція, семінар, самостійна робота	індивідуальне завдання (есе)	10
2.1.	Вміти аналізувати джерела та праці з проблематики розвитку історико-культурного туризму та використовувати їх у розробці екскурсій та пізнавальних турів.	лекція, самостійна робота	підсумкова контрольна робота (залік)	10
2.2.	Вміти аналізувати вплив природного середовища та історичного процесу на формування туристичного потенціалу Слобожанщини та Причорномор'я .	лекція, самостійна робота	підсумкова контрольна робота (залік)	10
3.1.	Засвоювати теоретико-методологічну базу та виробляти практичні навички проведення наукових досліджень і групового вирішення проблемних завдань із застосуванням відповідних методів і прийомів наукового аналізу.	лекція, семінар, самостійна робота	усне опитування	10
3.2.	Проявляти увагу і толерантність до іншої (й інакшої) думки у процесі інтелектуальної комунікації.	семінар, самостійна робота	усне опитування	5

6. Співвідношення результатів навчання дисципліни із програмними результатами навчання

ПРН (назва)	РНД (код)										
	1.1	1.2	1.3	1.4	1.5	1.6	2.1	2.2	3.1	3.2	
ПРН 1. Знати найважливіші факти історичного минулого українського народу та історії людства загалом, а також мати більш глибокі знання про певний період або проблему (в тому числі з краєзнавства,	+	+	+		+		+	+		+	

історико-культурного туризму та екскурсійної справи).									
ПРН 3. Знати основні підходи до вивчення вітчизняної та світової історії, принципи і методи історичного пізнання, основні види і типи історичних джерел.	+	+	+	+		+		+	+
ПРН 13. Розуміти загальні та специфічні риси історичного розвитку різних регіонів України, Європи та світу, фактори, що зумовлюють різноманіття культур та національних спільнот, ефективно співпрацювати з носіями різних історичних та культурних цінностей.	+	+	+	+	+	+	+	+	+
ПРН 15. Вміти розробляти краєзнавчі та інші види екскурсій і турів пізнавального характеру.	+		+	+	+		+	+	+
ПРН 16. Вміти організовувати краєзнавчі та інші види екскурсій і турів пізнавального характеру.	+	+		+		+	+	+	+
ПРН 17. Вміти розробляти екскурсії та тури історико-культурного спрямування.	+	+	+		+	+	+	+	+
ПРН 18. Вміти впроваджувати та організовувати тематичні екскурсії та тури на основі історико-культурної спадщини України та країн світу.	+	+		+	+	+		+	+

7. Схема формування оцінки.

7.1 Форми оцінювання студентів:

- семестрове оцінювання:

1. Контрольна робота з тем ЗМ1 (тест): РН 1.3. – 10 балів/ 6 балів*.
2. Контрольна робота з тем ЗМ2 (тест): РН 1.5. – 10 балів/ 6 балів.
3. Індивідуальне завдання 1: РН 1.1. – 10 балів/ 6 балів.
4. Індивідуальне завдання 2: РН 1.6. – 10 балів/ 6 балів.
5. Оцінювання роботи під час семінарських занять (ЗМ 1): РН 1.2, 3.1. – 10 балів/ 5 балів.
6. Оцінювання роботи під час семінарських занять (ЗМ 2): РН 1.4., 3.2. – 10 балів/ 5 балів.
7. Підсумкова контрольна робота Р.Н. 2.1, 2.2. – 40 балів/ 20 балів.

* максимальний бал/ пороговий бал для отримання позитивної оцінки з відповідної форми контролю.

- підсумкове оцінювання: залік.

7.2 Організація оцінювання:

Контроль знань студента здійснюється за модульно-рейтинговою системою. Загальну кількість балів студента формують семестрові бали, отримані з усіх тем двох змістових модулів (бали, отримані за модульні контрольні роботи (у формі тестування); бали, отримані за виконання індивідуальних завдань; бали, отримані за роботу на семінарських заняттях, а також бали, які отримані за підсумкову контрольну роботу).

Зміст курсу поділений на 2 змістових модулі. Кожний змістовий модуль включає в себе лекції, семінари, самостійну роботу студентів, які завершуються рейтинговим контролем рівня засвоєння знань програмного матеріалу відповідної частини курсу. У змістовий модуль 1 (ЗМ1) входять теми 1 – 4, у змістовий модуль 2 (ЗМ2) – теми 5 – 7.

Результати навчальної діяльності студентів оцінюються за 100-бальною шкалою.

<u>Змістовий модуль 1</u>			<u>Змістовий модуль 2</u>			Підсумкова контрольна робота / залік
Історико-культурний туристичний потенціал Слобожанщини			Історико-культурний туристичний потенціал Причорномор'я.			
30 залікових балів (максимум)			30 залікових балів (максимум)			40 балів (максимум)
Самостійна робота (виконання індивідуального завдання)	Семінари	Модульний контроль	Самостійна робота (виконання індивідуального завдання)	Семінари	Модульний контроль	
10 (максимум)	10 (максимум)	10 (максимум)	10 (максимум)	10 (максимум)	10 (максимум)	

Предметом самостійної роботи студентів є опрацювання ними як окремих тем, так і деяких розділів тем програми курсу. Перевірка рівня засвоєння матеріалу самостійно опрацьованих тем чи окремих розділів здійснюється під час семінарських занять,

оцінювання індивідуальних завдань (реферат, есе), модульних контрольних робіт, підсумкової контрольної роботи.

Упродовж семестру оцінюється робота студента *під час кожного семінару* (доповідь, доповнення, участь у дискусії). Під час семінару студент має можливість отримати від 1 до 5 балів. Критеріями оцінювання відповіді студента під час семінару є:

- повнота розкриття питання 2 бали;
- логіка викладення 1 бал;
- використання основної і додаткової літератури 1 бал;
- аналітичні міркування, вміння робити висновки 1 бал.

Виконані індивідуальні завдання (реферат та есе) студент подає викладачеві не пізніше ніж за два тижні до проведення модульного контролю з відповідного Змістового модулю, зокрема, **Індивідуальне завдання 1** (орієнтовно до 15 жовтня) і **Індивідуальне завдання 2** (орієнтовно до 25 листопада).

Критерії оцінки **Індивідуального завдання 1 (реферат):**

- глибоке розкриття проблеми, відображена власна позиція 9-10 балів;
- обґрунтоване розкриття проблеми 7-8 балів;
- тема розкрита неповно 5-6 балів;
- реферат суто компілятивного рівня 3-4 бали;
- розкритий лише окремий аспект 1-2 бали.

Теми рефератів викладач пропонує студентам на першому семінарському занятті (орієнтовно перша декада вересня).

Критерії оцінки **Індивідуального завдання 2 (есе):**

1. глибоке розкриття проблеми, відображена власна позиція 9-10 балів;
2. обґрунтоване розкриття проблеми 7-8 балів;
3. тема розкрита неповністю, обмежена джерельна база та обґрунтування 5-6 балів;
4. робота переважно компілятивного рівня 3-4 бали;
5. розкритий лише один окремий аспект теми 1-2 бали.

Тематику есе викладач пропонує студентам на першому семінарському занятті модулю (орієнтовно остання декада жовтня).

Після завершення відповідно Змістового модулю 1 і Змістового модулю 2 проводяться **модульні контрольні роботи (МК)**, зокрема, **Контрольна робота ЗМ1** (остання декада жовтня) і **Контрольна робота ЗМ2** (остання декада листопада).

Участь студентів в контрольних заходах обов'язкова. МК проводиться у письмовій тестовій формі. Тест містить 20 тестових завдань, правильна відповідь на кожне з яких оцінюється в 0,5 бала. Максимальна кількість балів, яку студент може набрати за МК – 10 балів. Студент, який не виконав вимоги по самостійній роботі, не допускається до складання МК, і даний модуль йому не зараховується.

На останньому семінарському занятті з дисципліни проводиться **підсумкова контрольна робота** (4 завдання).

Критерії оцінювання підсумкової контрольної роботи (від 1 до 10 балів за одне завдання)

- Відповідь повна, подане власне бачення проблеми 10 балів;
- Відповідь повна, подане власне бачення проблеми та зроблені ґрунтовні висновки, проте наявні окремі незначні помилки при викладі фактичного матеріалу 9 балів;
- Відповідь відображає знання фактичного матеріалу 8 балів;
- Відповідь демонструє знання фактичного матеріалу, але допущені окремі помилки 6-7 балів;
- Відповідь фрагментарна, відображені лише окремі аспекти проблеми 4-5 балів;
- Відповідь фрагментарна, наявні суттєві помилки при викладі 2-3 балів;
- Відповідь містить значні помилки елементарного рівня 1 бал.

Бали, які отримані студентом на підсумковій контрольній роботі, додаються до балів набраних студентом за результатами семестрового оцінювання (семінари, модульні контрольні роботи, реферат, есе).

Умовою допуску до підсумкової контрольної роботи (заліку) є отримання студентом під час семестрового оцінювання не менше ніж 40 балів (*критично-розрахунковий мінімум*). При цьому обов'язковим є успішне складання модульних контрольних робіт та виконання індивідуальних робіт, передбачених робочою програмою навчальної дисципліни. **Рекомендований мінімум** для допуску до підсумкової контрольної роботи (заліку) – **48 балів**.

При простому розрахунку отримуємо:

	Семестрова кількість балів	ПКР (підсумкова контрольна робота) / залік	Підсумкова оцінка
<i>Мінімум</i>	<i>48</i>	<i>12</i>	<i>60</i>
Максимум	60	40	100

У випадку відсутності студента з поважних причин відпрацювання та перездачі модульних контрольних робіт здійснюються у відповідності до «Положення про порядок оцінювання знань студентів при кредитно-модульній системі організації навчального процесу» від 1 жовтня 2010 року.

Залік виставляється за результатами роботи студента впродовж усього семестру і не передбачає додаткових заходів оцінювання для успішних студентів. Студент, який набрав суму балів **не менше** встановленого мінімуму залікових балів (60) має право, за погодженням з викладачем, не виконувати підсумкову контрольну роботу. У випадку, коли студент має бажання збільшити кількість балів (але не більше ніж до 100) він складає залік.

7.3 Шкала відповідності оцінок

Зараховано / Passed	60-100
Не зараховано / Fail	0-59

8. Структура навчальної дисципліни. Тематичний план лекцій та семінарських занять.

№ п/п	Номер і назва теми	Кількість годин		
		лекції	семінари	Самостійна а робота

Змістовний модуль 1. Історико-культурний туристичний потенціал Слобожанщини

1	Вступ. Тема 1. Історико-культурний туризм: як складова туристичної галузі та його регіональні особливості.	4	2	5
2	Тема 2. Джерельна база та історіографія дослідження проблем розвитку історико-культурного потенціалу Слобожанщини та Причорномор'я.	4	2	4
3	Тема 3. Історико-культурний потенціал Харківської області. Харків – туристичний центр Слобожанщини.	4	2	5
4	Тема 4. Історико-культурний потенціал Сумської області.	4	1	5
5	<i>Індивідуальна робота 1</i>	-	-	6
6	<i>Контрольна робота з тем ЗМ1 (тест)</i>	-	1	

Змістовний модуль 2. Історико-культурний туристичний потенціал Причорномор'я

7	Тема 5. Історико-культурні ресурси м. Одеси та області.	4	2	5
8	Тема 6. Особливості розвитку історико-культурного туризму в Миколаєві та області.	4	2	4
9	Тема 7. Херсон та область: аналіз історико-культурного потенціалу.	4	2	6
10	<i>Індивідуальна робота 2</i>	-	-	6
11	<i>Контрольна робота з тем ЗМ 2 (тест)</i>	-	1	
12	Підсумкова контрольна робота		1	
ВСЬОГО		28	16	46

Загальний обсяг **90 год.**, в тому числі:

Лекцій – **28 год.**

Семінари – **16 год.**

Самостійна робота – **46 год.**

9. Рекомендована література:

Основна:

1. Арбузова Ю. В., Яковенко В. Д. Стан та перспективи розвитку туризму в Херсонській області. Інформаційні технології в освіті, науці та виробництві. 2013. Вип. 1(2). С. 271 - 278.
2. Бейдик О. О. Рекреаційні ресурси України: навч. посіб. Київ : Альтерпрес, 2009. 400 с.
3. Бейдик О. О. Рекреаційно-туристські ресурси України: методологія та методика аналізу, термінологія, районування. Київ: ВПЦ «Київ ун-т», 2014. 209 с.
4. Божко Л. Д. Культурний туризм як важливий чинник соціально-культурного розвитку регіонів України. Київ: Освіта, 2015. Вип. 32. С. 13-15.
5. Василевська Я. В. Ретроспективний аналіз заселення Херсонщини як основи формування історико-культурних туристсько-рекреаційних ресурсів регіону. Збірник наукових праць «Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна : Геологія – Географія – Екологія». Випуск № 1033. Харків : ХНУ імені В.Н. Каразіна, 2012. С. 157-163.
6. Гаврилова, В.В. Туристичний потенціал Сумщини // Економічні проблеми сталого розвитку: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції, присвяченої пам'яті проф. Балацького О.Ф., м. Суми, 6-8 травня 2014 р.: у 2-х т. / За заг. ред.: О.В. Прокопенко, О.В. Люльова. Суми: СумДУ, 2014. Т.1. С. 141-143.
7. Глухів: стародавнє місто та гетьманська столиця
[URL:https://risu.org.ua/ua/relig_tourism/r_maps/regions/sumska/hl_ukhiv/52196/](https://risu.org.ua/ua/relig_tourism/r_maps/regions/sumska/hl_ukhiv/52196/)
8. Заповідні території міста Харкова : [музей природи, ботан. сад Харк. нац. ун-ту ім. В.Н.Каразіна, зоопарк] // Харків – моя мала Батьківщина : навч. посіб. / за заг. ред. І.Ф.Прокопенка. Х., 2003. С. 262-269.
9. Міста, в яких творилась історія та оживають старовинні легенди
[URL:https://tsn.ua/tourism/10-legendarnih-mist-ukrayini-yaki-potribnovidvidati-kozhnomu-950688.html](https://tsn.ua/tourism/10-legendarnih-mist-ukrayini-yaki-potribnovidvidati-kozhnomu-950688.html)
10. Музей Кролевецького ткацтва, Кролевець
[URL:https://ua.igotoworld.com/ua/poi_object/99961_muzejkroleveckogo-tkachestva.htm](https://ua.igotoworld.com/ua/poi_object/99961_muzejkroleveckogo-tkachestva.htm)
11. Орлова О. В., Ігнатенко А. О. Аналіз культурно-історичного рекреаційного потенціалу (на прикладі Херсонської області). Молодий вчений. 2018. № 4(2). С. 521-524.
12. Романенко В.А. Розвиток ринку екскурсійних послуг як фактор культурно-економічного розвитку України. На прикладі Харківського регіону : [турист.-екскурс. потенціал Харкова та обл., діють понад 40 екскурс. маршрутів] // Культура та інформаційне суспільство XXI століття : матеріали наук. конф. молодих учених, 25-26 квіт. 2006 р. / Харк. держ. акад. культури ; відп. ред. С.В.Сищенко. Х., 2006. С. 56-57.
13. Рутинський М.Й. Географія туризму України : навч.-метод. посіб. / 2-ге вид., переробл. і доп. К. : Центр навч. л-ри, 2004. 160 с. С. 38-39.

14. Цибуленко Л. О. Херсонщина : від найдавніших часів до сьогодення : навч.-метод. посіб. Херсон : Вишемирський В. С., 2017. 417 с.
15. Шульженко Л.С. Слобожанщина як складова частина єдиного туристського простору // Зб. наук. пр. Сер. Історія та геогр. / Харк. держ. пед. ун-т ім. Г.С.Сковороди. 2000. Вип. 4. С. 237-245.

Додаткова:

1. Борисенко В. Традиційна етнічна культура українців в історичному розвитку / В. Борисенко // Народна творчість та етнологія. 2013. № 5. С. 27 – 39.
2. Верменич Я.В. Зміни адміністративно-територіального устрою України ХХ–ХХІ ст. К., 2014.
3. Верменич Я.В. Історична регіоналістика: навчальний посібник / Я.В. Верменич. К., 2014.
4. Воропай О. Звичаї нашого народу: Етногр. Нарис. К.,1993.
5. Глушко М. Етнографічне районування України: стан, проблеми, завдання (за матеріалами наукових досліджень другої половини ХХ – ХХІ століть) // Вісник Львівського університету. Серія іст. 2009. Вип. 44. С.179–214.
6. Гончаров О. Регіон історико-географічний / О. Гончаров // Історія в термінах і поняттях: довідник: Навч. посіб. / За аг. ред.: Орлової Т.В. Вишгород, 2014. С. 561 – 562.
7. Кифяк В. Організація туристичної діяльності в Україні : навч. посіб. Чернівці : Книги – ХХІ, 2017. 300 с.
8. Кушнір В.Г. Народознавство Одещини / В.Г. Кушнір. Одеса, 1998.
9. Макарчук С.А. Історико-етнографічні райони України: навч. посіб. Львів, 2012.
10. Мельниченко О. А., Шведун В. О. Особливості розвитку індустрії туризму в Україні: монографія. Харків: Вид-во НУЦЗУ, 2017. 153 с.
11. Основи краєзнавства: підруч. для студ. вищ. навч. закл. / кол. авт.; за заг. ред. чл.-кор. НАНУ О.П. Реєнта. Х., 2016.
12. Українська етнологія: Навч. посібник / За ред. В. Борисенко. К.: Либідь, 2007.
13. Українська минувшина: Ілюстрований етнографічний довідник. 2-е вид.К., 1994.
14. Українське народознавство. Навчальний посібник / За редакцією С. П. Павлюка; 2-ге видання, перероблене і доповнене. К., 2004.